

Chmurná kapitola z dějin ministerstva vnitra

Kollmann, Josef. PŘÍPAD UNIV. PROF. DR. JAROSLAVA PROKEŠE – CHURNÁ KAPITOLA Z DĚJIN MINISTERSTVA VNITRA. In: *Paginae historie*. Sborník Státního ústředního archivu v Praze 9, 2001, str. 270-334.

Dr. Jaroslav Prokeš (11. 1. 1895, Kněžice – 31. 3. 1951) pocházel z učitelské rodiny. Reálné gymnázium absolvoval v Novém Bydžově, odkud jeho cesta v roce 1913 vedla na půdu filozofické fakulty UK. Zde studoval obor historie, český jazyk a literatura, též zeměpis. Jeho vědecké zájmy ovlivnila známost s Václavem Novotným a silné přátelské pouto s Josefem Pekařem. Profesionální kariéru započal jako středoškolský učitel, aby však mohl svoji vědeckou činnost dále rozvíjet, dosáhl doktorátu filozofie a v roce 1919 nastoupil na službu archiváře v Archivu ministerstva vnitra.

I bez předchozího vysokoškolského archivního vzdělání dosáhl svojí oddaností řemeslu velmi rychlého kariérního růstu. Během sedmnácti let se vypracoval z koncipisty na ministerského radu. Do této funkce byl jmenován v roce 1937, čímž vzbudil neoprávněně závist ostatních archivářů. O funkci se zasloužil jistě ještě coby ředitel archivu, jímž byl jmenován v roce 1934. Jeho největší starostí bylo uspořádání a inventarizace archivních fondů. Rozsáhlé práce však ustaly nastoupením mnichovského diktátu a následným zřízením Protektorátu.

Bohužel se nezdařil Prokešův plán výstavby nové budovy. Do nové budovy chtěl kromě archiválií, uložených ve sklepení kostela sv. Mikuláše, umístit též sídlo Ústředního státního archivu. Ten měl být vytvořen z Archivu ministerstva vnitra. Vznik XIII. a XIV. redakce archivního zákona, které nikdy nevešly v platnost. Jsou však známkou jeho snahy o vytvoření archivní organizace. Vážnost dr. Prokeše se nesla v duchu jeho nasazení a jeho aktivitou i v mimo archivních oborech.¹

V roce 1942 se dr. Prokeš vlivem okupantské správy stává pouhým zástupcem dosazeného archivní referent Úřadu říšského protektora dr. H. O. Swientek, coby komisařský vedoucí. Coby zástupce ztratil vliv na správu archivu, ale lidsky se snažil svým spoluzaměstnancům i nadále co nejvíce pomoci. Dr. Swientek byl od září 1943 do konce roku 1944 ve vojenské službě. Po svém

¹ Profesor českých dějin na UK; ředitel Státní archivní školy; redigoval Sborník archivu ministerstva vnitra; spoluredaktor Časopisu národního muzea, Časopisu archivní školy a Ročenky pro dějiny Židů v Čechách; redakční tajemník a spoluredaktor Časopisu pro dějiny venkova; mimořádný člen Královské české společnosti nauk; člen Československé akademie zemědělství atd.

návratu uspořádal v archivu slavnost, kterou chtěl oslavit svůj šťastný návrat z fronty a blížící se 50. narozeniny Dr. Prokeše. Mělo snad znamenat gesto smíření před blížícím se koncem války. Dr. Prokeš nešťastně v pěti minutách odpověděl na Swientkovu zahajovací řeč oslavy. Tento moment se stal po osvobození země hlavním bodem obžaloby, jež byla vznešena proti Dr. Prokešovi.

Dr. Prokeš převzal vedení 5. května 1945, avšak už 10. května byl o své místo připraven profesorem Borovičkou. Není známo, že by byl Dr. Prokešovi předložen dekret o jeho propuštění. Okolnosti kolem celé věci jsou dosti podivné. Dále není znám důvod rozhodnutí České národní rady, o kterém měla vyrozumět ministerstvo vnitra. K celé záležitosti chybí písemné doklady. Ministerstvo vnitra se nijak nepostavilo za svého zaměstnance, kterému ještě v lednu poslala blahopřání k narozeninám. Prokešovo sesazení z funkce nejen negativně zasáhlo jeho spolupracovníky, dva z nich však z nenadálé situace měli radost.

Proti dr. Prokešovi v celé záležitosti vystoupili archivář hl. města Prahy a státní archivní inspektor univerzitní profesor dr. Václav Vojtíšek, vyslanec dr. R. Flieder, O. Bauer, dr. Emanuel Janoušek, brněnský historik dr. Bohdan Chudoba, dr. Čejchan, dr. Pachta, dr. Václav Pachta, dr. Hráský spolu v čele s již zmiňovaným profesorem Borovičkou. Jejich výpovědi tvoří v archivu vzniklý spis *Obvinění proti Dr. Prokešovi*.² Vyšetřující komise v archivu začala vyvíjet tlak na zaměstnance, aby vyjádřili souhlas s daným spisem. Dr. J. Dostál a dr. Hráský tak více či méně učinili. Naopak dr. Letošník souhlas nepodepsal a spíše výroky Prokešových odpůrců negoval. Bývalá telefonistka Z. Filipová a bývalý vojenský gážísta naopak byli proti Prokešovi. Nebýt dr. Dostála a dr. Hráského, zdá se, že celá elita archivu stála za dr. Prokešem, avšak i přesto se závodní rada postavila proti němu.

Na základě všech výpovědí, které dr. Prokeše nikterak nešetřily, bylo ministerstvo vnitra závodní radou 30. 6. 1945 požádáno, aby byl dr. Prokeš okamžitě přeložen do trvalé výslužby. Výslužné mu mělo být sníženo o padesát procent. Zdůvodněním byla kolaborace s Němci, včetně přehnané pracovní horlivosti a společenských styků s Němci. Dr. Prokeš se bránil proti sesazení a proti všem nařčením. Již 14. 5. předložil prezidiu ministerstva vnitra své memorandum. V něm informoval o krocích, které proti němu podnikl prof. Borovička, když mu předložil k nahlédnutí

² Č.j. VK – 20/45

rozhodnutí České národní rady, která v té době představovala nejvyšší státní autoritu. Dále pak podal zcela odlišný pohled na činnost za Protektorátu. Uvedl, že rozkazy úkoly přijímal z rozhodnutí ministerstva vnitra, kterému byl jako jeho úředník podroben.

Celý proces trval šest let, během něhož dr. Prokeš snahou očistit své jméno upadl do depresí a následně do dalších zdravotních problémů. Dne 3. května 1947 byl rozhodnutím Nejvyššího správního soudu nakonec očištěn. Situace už pro něho vypadala nadějně, neboť mu byl přiznán plat ředitele Archivu ministerstva vnitra od 1. 12. 1945. Rozdíl mezi penzí a platem mu měla účtárna ministerstva vnitra dorovnat. V návaznosti na předešlá období, zažádal však dr. Prokeš o zdravotní dovolenou od 1. ledna 1948. Vyjádřil se též, že nemá zájem o službu v Archivu ministerstva vnitra a chce se nadále věnovat své vědecké činnosti.

V červenci 1948 požádal akční výbor ministerstvo vnitra, aby mu bylo nabídnuto jiné služební místo nebo vzhledem k jeho nemoci, aby byl přeložen do trvalé výslužby. Ke konci roku 1948 lze sledovat, že zdravotní dovolená byla plodným obdobím dr. Prokeše, neboť mu vyšla rozsáhlá publikace *Dějiny Prahy I.*, která nalezla ohlas v odborných kruzích. Druhý díl však už vydat nestihl. Zůstává tak záhadou, kde se rukopis, který pojednává o dějinách města Prahy od roku 1547 do roku 1784, nachází.

Kollmann se zamýšlí, proč vlastně kolektiv archivářů vypouštěl jed a žluč proti dr. Prokešovi, a domnívá se, že jejich chování mohlo urychlit Prokešovo náhlé úmrtí ve věku 56 let, které zapříčinilo diabetické koma. Stalo se tak 31. března 1951. Zdá se, že postranní úmysly prof. Borovičky měly vést k řízení Národního archivu. Tuto ideu zastával snad i právě zmíněný V. Vojtíšek. Jejich plán se však neuskutečnil, neboť se zdá, že byl nad jejich síly a že se s takovýmto plánem ani v revolučních letech nepočítalo. Prof. Borovička opustil půdu Archivu ministerstva vnitra na vlastní žádost 30. června 1947.

Celý případ s dr. Prokešem byl dlouhou dobu od jeho smrti zamlčován. Nenašel se nikdo, kdo by napsal nekrolog po jeho skonu, i přesto, že se jednalo o významného historika. Jediná zmínka byla otištěna prof. F. M. Bartošem, který se ve svém příspěvku přidal na stranu Prokešových odpůrců. Mlčení bylo porušeno až dr. M. Sekyrkovou po dlouhé době až v roce 1989. Autor se zamýšlí nad tím, že odstranění Prokeše z archivu s sebou neslo jistý vzor pro další propouštění. Po

únorovém převratu bylo propuštěno z archivu mnoho zaměstnanců. Nejdříve však postihlo ty, co stáli na straně dr. Prokeše.